

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Історико-філософський факультет
Кафедра філософії**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою Історико-філософського
факультету

Протокол № 6 від 16.03.2017 р.

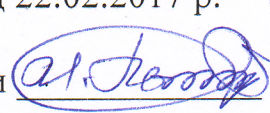
Вчений секретар Р.В. Мартинч

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ**

Історико-філософський факультет

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії,
протокол № 9 від 22.02.2017 р.

завідувач кафедри
І.М. Ломачинська

Київ – 2017

ББК 87
Ф56

Програма вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія / Укл.:
О.С. Александрова, О.В. Горбань, Л.А. Овсянкіна, Ю.В. Омельченко. – К.:
Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. – 24 с.

Укладачі: д. філос. н., проф. О.С. Александрова;
д. філос. н., проф. О.В. Горбань;
к. філос. н., доц. Л.А. Овсянкіна;
к. філос. н., доц. Ю.В. Омельченко.

Рецензенти:

М.Г. Тур – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії
Київського університету імені Бориса Грінченка;
Н.Д. Ковальчук – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії
Київського університету імені Бориса Грінченка;

У змісті програми вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія відображено вимоги, що ставляться до обсягу необхідних знань із курсу, а також надана рекомендована основна і додаткова література, необхідна для опрацювання під час підготовки до іспиту.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017

ЗМІСТ

Вступ	4
I. Зміст програми	5
II. Рекомендована література	11
III. Питання для підготовки до вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія	18
IV. Критерії оцінювання знань.....	21

ВСТУП

Програма складена колективом фахівців кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка з урахуванням вимог щодо обсягу професійних знань, які мають продемонструвати ті, хто бажають вступити в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія.

Мета іспиту – встановити глибину необхідних знань претендента зі спеціальності та рівень його підготовки до самостійної науково-дослідної роботи.

Під час вступного іспиту претендент має продемонструвати глибокі системні знання із **загальної філософії, соціальної філософії та філософії історії, а також з філософії освіти**. Він має вміти давати чітке розуміння сучасної наукової картини світу, визначення сутності явищ та процесів, які забезпечують науковця методологією правильного застосування загальних та специфічних методів наукових досліджень, закладають підвалини креативного мислення та сприяють формуванню культури наукової діяльності. Претендент має показати чітке розуміння основного предмету соціальної філософії та філософії історії і вміння оперувати такими питаннями, як соціальна форма, соціальна система, соціально-історичні зміни, історичний процес тощо. Необхідно також вміти виділяти основні аспекти вивчення проблематики філософії освіти і відповідно філософсько-освітнього знання, а також вступати в наукову дискусію щодо специфіки філософії науки як самостійного аспекту вивчення і складової частини філософії освіти. В галузі філософії освіти необхідно показати вміння оперувати такими питаннями, як системний характер навчання, філософія та педагогіка, проблема методології навчання та виховання.

I. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ В СИСТЕМІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

Філософія та її місце в системі наукового знання. Філософія і світогляд. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду. Світогляд як поліструктурне утворення. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий і філософський. Філософія як теоретична основа світогляду. Категорії філософії – основоположні наукові та світоглядні поняття. Гуманітарна та соціокультурна зумовленість філософії. Предмет філософії. Коло філософських роздумів: людина і світ, людина і природа, людина і суспільство, мислення і буття, духовне і тілесне, життя та смерть, добро та зло, істина та хиба, прекрасне та потворне. Основне питання філософії.

Структура філософії. Традиційні розділи філософського знання та його розвиток. Онтологія, натурфілософія, філософська антропологія, гносеологія, логіка, етика, естетика, соціальна філософія, філософія історії, філософія культури, філософія економіки, філософія політики, філософія права, філософія релігії, філософія науки, філософія мови та ін. Методи філософії. Поняття методу. Співвідношення філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Усталені методи філософського пізнання: метафізика та діалектика. Новітні філософські методи: феноменологія, структуралізм, герменевтика, психоаналіз тощо. Функції філософії. Поняття функції. Засадничі функції філософії: світоглядна та методологічна. Інші функції філософії: концептуальна, пізнавальна, пояснювальна, евристична, аксіологічна, креативна.

ТЕМА 2. ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ

Парадигма античної філософії. Досократівська (докласична) філософія.

Антична філософія класичного періоду: а) софісти; б) Сократ; в) Платон; г) Арістотель. Філософія елліністичного і римського періодів: а) елліністична філософія (перипатетика, академічна філософія, епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, еklektizm); б) римська філософія (просвітительство, сакралізація, неоплатонізм).

Середньовічна філософія. Патристика: а) гностицизм; б) маніхейство; в) аполагети; г) Аврелій Августин; д) Псевдо-Діонісій і Аріопагіт. Виникнення схоластики у Західній Європі: а) Еріугена; б) проблема універсалій; в) раціоналізм і натуралізм шартрської школи.

Філософія Відродження. Епоха, культура, філософія. Гуманізм в Італії:

а) ренесансний гуманізм (Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка); б) флорентійський неоплатонізм (Марселліо Фічіно, Пікко делла Мірандола); в) Реформація. (Еразм Роттердамський, Мартін Лютер). Гуманісти заальпійських європейських країн (Мішель Ейкем де Монтень). Натурфілософія (Джордано Бруно, Галілео Галілей). Соціальні теорії: а) ідеологія централізованої держави (Ніколо Макіавеллі, Жан Боден); б) ідея природного права; в) попередники утопічного соціалізму (Томас Мор, Томазо Кампанелла).

ТЕМА 3. КЛАСИЧНА ТА ПОСТКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ XIX-поч. XXI ст.

Філософія Нового часу:

а) раціоналізм та емпіризм (Френсіс Бекон, Рене Декарт, картезіанство); б) англійська філософія ХУІІ ст. (Томас Гоббс, Джон Локк); в) розквіт метафізичних вчень ХУІІ ст. (Бенедикт Спіноза, Готфрід Лейбніц, Христіан Вольф); г) суб'єктивно-ідеалістична завершеність сенсуалістичної філософії і критична реакція на неї (Джордж Берклі, Давид Юм).

Французька філософія ХVІІ-ХVІІІ ст.: освітянство (Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо); б) французький матеріалізм (Ж. Ламетрі, Д. Дідро, А. Гольбах, К. Гельвецій). Німецька класична філософія: а) філософія історії Гердера; б) І. Кант – засновник трансцендентальної філософії; в) Й. Фіхте – суб'єктивна діалектика; г) Класичний ірраціоналізм Ф. Шеллінга; д) співвідношення методу і системи в філософії Г. Гегеля; ж) основні принципи філософії Ф. Шюєрбаха.

Посткласична філософія ХІХ - початку ХХ ст.:

1. Філософія марксизму: а) основи матеріалістичної діалектики; б) матеріалістичне розуміння історії. 2. Позитивізм у ХІХ ст.: а) програма “позитивної філософії” О. Конта; б) еволюціонізм Г. Спенсера. 3. Ірраціоналізм і філософія життя: а) волюнтаризм А. Шопенгауера; б) екзистенціалізм С. К'єркегора; в) Нігілістична філософія Ф. Ніцше та його вчення про надлюдину; г) морфологія культури й основні ідеї філософії історії О. Шпенглера; д) інтуїтивізм А. Бергсона (поняття інстинкту, інтелекту, інтуїції у “Творчій еволюції”).

Філософія у ХХ - ХХІ столітті:

1. Головні проблеми і тенденції ХХ ст. Прагматизм (Ч. Пірс, У. Джеймс, Д. Дьюї).

2. Психоаналіз і філософія неофрейдизму: а) З. Фройд про філософію історії і культури; б) аналітична психологія К. Юнга і колективне несвідоме; в) гуманістичний психоаналіз Е. Фромма.

3. Феноменологія Е. Гуссерля.

4. Екзистенціальна філософія.

5. Сучасна філософська антропологія.

6. Основні тенденції релігійно-філософської думки у ХХ – ХХІ ст.

7. Філософська герменевтика.

8. Структуралізм і постструктуралізм: а) структурні методи в гуманітарних науках і філософський структуралізм; б) структурна антропологія К. Леві-Строса.

9. Аналітична філософія: становлення і джерела (Дж. Мур, Б. Рассел, Л. Вітгенштейн); “Постпозитивізм” і філософія науки (К. Поппер, Г. Башляр, Т. Кун, І. Лакатос, С. Тулмін, П. Фейєрабенд).

10. Критичність філософії постмодернізму: а) метафізика бажання (Ж. Дельоз, Ф. Гватарі); б) теорія «репресивного суспільства» (Г. Маркузе, М. Фуко).

ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

Принципи визначення філософії в Україні.

Філософія в системі культури Київської Русі (Іларіон Київський, Данило Заточеник, Кирик Новгородець, Кирило Філософ, Клим Смолятич, “Бджола”). Становлення філософії українського духу у Києво-Могилянській Академії (І. Гізель, Ф. Прокопович, Г. Щербацький, П. Лодій та ін.). Г.С. Сковорода – фундатор філософії українського духу. Філософія вітчизняного просвітництва (Т. Осиповський, І. Тимковський, В. Каразін, І. Ризький, М. Максимович та ін.). Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш та ін.). Філософські

ідеї Т.Г. Шевченка, О. Потебні, С. Подолинського, М. Драгоманова, В. Антоновича. Філософія видатних українських письменників кінця ХІХ- початку ХХ ст. (І. Франко, П. Грабовський, М. Коцюбинський, Л. Українка). Філософія періоду відродження українського духовного життя (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Зеньковський та ін.). Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський, І. Лисяк-Рудницький та ін.).

ТЕМА 5. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

Онтологія як загальна теорія буття. Буття як проблема. Об'єктивне буття і Я-буття. Основні категорії філософії. Матерія, простір і час. Людина і її буття в світі. Багатомірність людини. Душа і тіло. Проблема єдності духовного і матеріального. Свідомість, самосвідомість і рефлексія. Свідомість і сфера несвідомого. Розум. Свідомість, мова і спілкування.

Сутність і сенс пізнання. Види пізнання. Співвідношення знання і віри. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Пізнання, практика і досвід. Істина. Структура і функції наукового пізнання. Чуттєве, емпіричне і теоретичне пізнання, теорія і практики.

Мислення: сутність і основні форми. Методологія, методи наукового пізнання та їх класифікація. Функції філософії в науковому пізнанні. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Особливості і специфіка методів пізнання в педагогіці.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП ПІЗНАННЯ СУСПІЛЬНОГО БУТТЯ. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ (ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЕРЕДИНИ ХІХ СТ.)

Поняття суспільства як соціального організму. Індивідуальне і суспільне. Соціальні відносини і соціальна система суспільства.

Предмет і функції соціальної філософії.

Циклічне бачення соціального часу у Ведах: від Золотого віку Сат'я-юга до Залізного віку Калі-юга. Непорушна система варн як основа давнього індійського суспільства. Соціальна складова концепцій сансари і карми.

Даоський принцип "невтручання" (у вей) як основа суспільної гармонії. Конфуціанський ідеал суспільної згоди. Китайська школа фа цзя (легісти) як приклад авторитарного адміністрування суспільства.

Давньогрецький поліс як громадська община та форма місцевого самоуправління. Поняття «громадянин» і «громадянське суспільство» в античному полісі. Зародження і становлення полісної демократії. Причини занепаду полісів. Соціально-філософські погляди Платона та його вчення про ідеальну державу.

Суспільство в Середні віки: два світи – церковний і світський. Вплив есхатологічних ідей на суспільство в добу Середньовіччя.

Соціально-філософська парадигма епохи Відродження: вихід світського з тіні церковного.

Людина як суспільна істота в соціально-філософських теоріях доби Просвітництва.

Соціально-філософські ідеї представників німецької класичної філософії. Соціологічна інтерпретація суспільства: О. Конт, Г. Спенсер, Дж.С. Міль. Соціально-філософська доктрина марксизму: діалектика суспільного розвитку.

**ТЕМА 7. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ
(З II ПОЛОВИНИ XIX СТ. ДО СУЧАСНОСТІ).
ВІТЧИЗНЯНА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА.**

Передумови «весни народів» та розвиток етнонаціональних соціально-філософських теорій. Соціальна аксіологія неокантіанців.

Ф. Ніцше як соціальний філософ. Психологічний напрямок у соціально-філософській думці: Г. Лебон, Г. Тард, З. Фройд, К.-Г. Юнг, Ж. Лакан. Феноменологічна соціологія.

Критика тоталітаризму й авторитаризму у творчості неомарксистів. Проблема людського вибору у філософії екзистенціалізму. Основні соціально-філософські позиції постмодернізму.

Погляд на суспільство та його історію у філософській думці Київській Русі. Соціально-філософські погляди представників братств, Острозької школи та Києво-Могилянської академії. Боротьба проти окатоличення України як суспільний феномен.

Кордоцентрична філософія Г. Сковороди. Соціально-філософські погляди Т. Шевченка. Зародження національно-демократичної ідеології: кирило-мефодіївці та «громадівці». Соціально-філософські погляди М. Драгоманова та Б. Грінченка. Переосмислення соціально-філософської доктрини марксизму в Україні: І. Франко, О. Терлецький, С. Подолинський, М. Грушевський, В. Винниченко.

ТЕМА 8. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Праця і виробництво у суспільному житті людей. Суспільне виробництво і його структура. Людина як суб'єкт суспільного виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини. Форми власності і проблема соціальної нерівності. Причини появи капіталізму та капіталістичного суспільства: К. Маркс, М. Вебер, В. Зомбарт. Людина у світі планової та ринкової економіки. Поняття конкуренції. Вчення про закриті й відкриті суспільства А. Бергсона та К. Поппера. Глобалізм та антиглобалізм.

Суть соціального. Поняття «соціальна сфера». Раціональна та ірраціональна природа соціального. Соціальний час і соціальний простір. Соціальні спільноти: рід, плем'я, сім'я, народність, нація, політична нація. Школа «психології народів». Штучне формування наднаціональної спільноти «радянський народ» за часів СРСР. Проблеми становлення української політичної нації.

Структура суспільства: класові і стратифікаційні концепції диференціації суспільства (К. Маркс, П. Сорокін, Т. Парсонс, Р. Мертон). Комунікативні зв'язки у суспільстві. Сучасний соціальний ескапізм як втеча від реальності.

ТЕМА 9. ПОЛІТИЧНА ТА ДУХОВНА СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Сутність політичного життя суспільства, його елементи та галузі. Філософські проблеми влади, її структура і типи (раціональний, традиційний і харизматичний). Органічна, теократична і договірна теорії походження держави.

Політична система і політичні інститути. Сутність і види політичних режимів. Форми політичного правління. Політичні конфлікти. Револьюційний та еволюційний

розвиток суспільства. Політична еліта: теорія еліт. Соціально-філософське підґрунтя громадянського суспільства. Проблема насилля в політиці та політична практика ненасильницького руху. Плюралізм і демократія.

Основні політичні ідеології: зародження, розвиток та сучасні трансформації.

Сутність і зміст духовного життя суспільства. Елементи духовного життя суспільства (духовна діяльність, духовні стосунки, духовне спілкування, духовне споживання). Філософське осмислення людської свободи. Необхідність і свобода. Індивідуальна та суспільна мораль. Норми суспільної моралі. Співвідношення моралі і права. Галузі духовного життя суспільства. Поняття ідеології. Релігійне життя суспільства: людина у пошуках віри. Поняття свободи віри, догматизму та релігійного фундаменталізму.

Суспільна свідомість, її еволюція, структура та форми. Закономірності духовного життя суспільства. Критерії розвитку та показники функціонування духовного життя суспільства. Поняття та функції духовної культури. Соціальна філософія про масову свідомість (Г. Лебон, С. Московичі). Проблема маніпуляції масовою свідомістю.

ТЕМА 10. АНТРОПОСОЦІОГЕНЕЗ ТА КУЛЬТУРОГЕНЕЗ

Людина і природа. Поняття антропогенезу і теорії походження людини: креаціонізм та еволюціонізм. Становлення людини як соціальної істоти. Біологічне і соціальне у людині.

Особливості філософського осмислення проблеми антропосоціогенезу (теорія ноосфери Е. Леруа і В. Вернадського, християнський еволюціонізм П. Тейар де Шардена). Теорія етногенезу Л. Гумільова.

Поняття екології, соціальної екології та екологічної культури. Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення.

Суть і структура культури. Людина у світі культури. Культура і цінності: структура цінностей і рівні культури. Суперечність між природою і культурою. Єдність і багатоманітність культур, культурний плюралізм. Історичні типи культур. Типологія культур. Масова культура, субкультура, традиційна культура, контркультура. Елітарна і масова культура, поняття кризи культури.

Сучасна глобальна цивілізація та проблема розчинення в ній самотніх етнонаціональних культур.

ТЕМА 11. ФІЛОСОФІЯ У ПОШУКАХ СЕНСУ ІСТОРІЇ. ЕВОЛЮЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ.

Есхатологічна ідея історії Августина. Хіліастичне вчення Йоахима Флорського про три царства. Історичний провіденціалізм в концепції Ж. Боссює. Історичний колообіг у концепції Дж. Віко і теорія «вічного повернення». Філософія історії Вольтера. Філософсько-історична концепція Й. Гердера. Концепція Г. Гегеля про історичні та неісторичні народи як підґрунтя європоцентризму. Історична школа Л. Ранке. Культурно-історична школа І. Тена. Історицизм (В. Дільтей, Е. Трьольч, Г. Ріккерт, Г. Зіммель та ін.) та його критика К. Поппером. Формаційний підхід до розуміння історії в марксизмі. Ідея історії Р. Колінгвуда. Екзистенційна концепція сенсу і призначення історії К. Ясперса

Сучасні концепції філософії історії.

Прогностика і футурологія. Діяльність Римського клубу.

Філософія історії в Україні.

Філософія історії: предмет, об'єкт, методологія. Історіософія та історіографія. Закони та рушійні сили історії. Суб'єкти історичного процесу. Діалектика історичного розвитку. Роль особистості в історії. Свобода і відповідальність в історії.

Ідея соціального та історичного прогресу. Рушійні сили, критерії та напрямки прогресу. Ідеал та його роль в розумінні перспектив історичного розвитку. Прогрес і регрес. Перспективи історичного прогресу та його межі. Соціальна еволюція і соціальна революція.

ТЕМА 12. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ. ІДЕЯ ОСВІТИ ТА ЇЇ ФЕНОМЕН.

Поняття філософії освіти, її предмет і завдання. Дуалізм філософії освіти. Філософія освіти як галузь пізнання: об'єкт і предмет дослідження. Особливості філософського осягнення освіти. Методологічні функції філософії освіти. Філософія освіти та її взаємодія з іншими галузями філософії та наукового знання. Необхідність філософського осягнення феномену освіти.

Ідея освіти та її витоки. Поняття «освіта» та його різні значення. Феномен освіти. Опосередкована та цілеспрямована освіта. Філософське вчення про людину та його методологічне значення для розвитку освіти. Людинотворча місія освіти. Ідея «другого народження». Філософська концепція самопізнання. Освіта і культура.

ТЕМА 13. ЦІЛІ, ЦІННОСТІ, ІДЕАЛИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТИ

Філософське розуміння категорій «ціль» і «цінність». Цілі в освіті. Осягнення освіти як цінності. Еволюція ціннісної феноменології освіти. Цінності консерватизму та лібералізму у філософії освіти. Особистісна парадигма в освіті. Розуміння цінностей освіти в українській філософії. Національні й загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті. Морально-етичні засади розвитку освіти. Формування змісту і методів освіти у контексті цілей і цінностей освіти.

Ідеал освіченості. Освіченість як іншість. Освіченість та ідеал освіченості в різних філософських концепціях та суспільствах. «Homo educatus» – новий еволюційний тип людини. Єдність мети і результатів освіти. Загальна мета та її результати. Проміжна мета і результати освіти. Особистість людини як результат освіти. Критерії результатів освіти. Якість освіти як критерій освіти: суспільний вимір результатів освіти.

ТЕМА 14. ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПОСТУП ОСВІТИ.

Поняття освітнього простору. Формування освітнього простору. Школа – інституційна основа освітнього простору. Зародження і трансформація ідеї університету. Класичний і дослідницький університет.

Суб'єкти освітнього простору. Закономірності розвитку освіти. Освіта і держава. Розвиток освіти як системи. Регіональна і національна системи освіти. Сфера освіти. Суспільне і національне в освіті. Національний і глобальний освітній простір. Національна і глобальна освіта: відчуженість, взаємодія, інтеграція. Освіта як відкрита система: виклики і перспективи. Універсалізація діяльності інституцій освіти. Особливості глобального освітнього простору.

ТЕМА 15. ОСВІТА В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ. ФУТУРОЛОГІЯ ОСВІТИ.

Філософське розуміння розвитку. Сталий розвиток. Наука і освіта – визначальні чинники суспільного розвитку. Бачення суспільства знань. Теорія «людського капіталу». Сукупний інтелект нації та її конкурентоспроможність. Освіта в структурі індексу людського розвитку. Концепція освіти впродовж життя.

Кризи в освіті та криза освіти. Масова освіта: потреби особистості та суспільства. Зміна освітніх парадигм. Стратегії освіти. Освіта як сфера майбутнього часу. Альтернативні освітні системи. Інституційні та організаційні трансформації в освіті. Інноваційна освіта майбутнього.

II. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ПЕРШОДЖЕРЕЛА:

1. Арістотель. Категорії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.88–98.
2. Арістотель. Метафізика. – К.: Основи, 2000 – 247 с.
3. Арістотель. Нікомахова етика / Пер. з давньогр. В. Ставнюк. – К.: Аквілон-плюс, 2002. – 480 с.
4. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
5. Асмус В.Ф. Диалектика необходимости и свободы в философии истории Гегеля // Вопросы философии. – 1995. – №1. – С.52–69.
6. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.419–431.
7. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М.: Правда, 1989. – 608 с.
8. Беседы и суждения Конфуция. – СПб.: ООО «Издательство «Кристалл»», 1999. – 1120 с.
9. Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Сочинения. В 2-х т. – Т.1. – М.: Мысль, 1991.
10. Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI века: Пер. с англ. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2003. – 236 с.
11. Валлерстайн И. После либерализма: Пер. с англ. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2003. – 256 с.
12. Валлерстайн И. Социальное измерение вечно? Ничто никогда не меняется? // Социс. – 1997. – №1. – С.8–21.
13. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму: Пер. з нім. – К.: Основи, 1994. – С.38–69.
14. Вернадський В. Декілька слів про ноосферу // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.217–225.
15. Вернадский В.И. Научное мировоззрение // На переломе: философские дискуссии 20-х годов. – М.: Политиздат, 1990. – С.180–203.

16. Габермас Ю. Структурні перетворення суспільної відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство: Пер з нім. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
17. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. – К.: Основи, 2001. – 245 с.
18. Гадамер Г.-Г. Істина і метод: Пер. з нім. В 2 т. Т.1.: Герменевтика І: Основи філософської герменевтики. – К.: Юніверс, 2000. – 464 с.
19. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.432–443.
20. Гегель Г. В.Ф. Філософія історії. – СПб.: Наука, 2000. – 247 с.
21. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.99–112.
22. Гегель. Феноменологія духу // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.480–490.
23. Гейзинга Й. Природа і значення гри як явище культури. Гра й змагання як чинники формування культури. Ігровий елемент сучасної культури // Homo ludens / Йоган Гейзінга. – К.: Основи, 1994. – С.7–241.
24. Гердер Й.Г. Мова і національна індивідуальність // Націоналізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 37–46.
25. Гидденс Э. Устроение общества. – М.: Академический проект. – 2005. – 528 с.
26. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К.: Дух і літера, 2000. – 600 с.
27. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философии // Вопросы философии. – 1986. – №3. – С.102–145.
28. Г'юм Д. Трактат про людську природу. – К.: Всесвіт, 2004. – 550 с.
29. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. – К.: Лібра, 2003. – 216 с.
30. Декарт Р. Метафізичні розмисли. Міркування стосовно наук. Головні правила методу // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.59–73.
31. Дильтей В. Типи світогляду і уявлення їх у метафізичних системах // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.150–162.
32. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / АН СССР, Ин-т философии; Общ. ред. и вступит. статья А.Ф. Лосева. – М.: Мысль, 1979. – 620 с.
33. Донцов Д. Дух нашої давнини. – К.: МАУП, 2005. – 568 с.
34. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1993. – С.379–380.
35. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М., 1991. – 576 с.
36. Енгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. У 50 т. – К.: Політвидав України, 1980. – Т.21. – 245 с.
37. Енгельс Ф. Діалектика природи // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. У 50 т. – К.: Політвидав України, 1980. – Т.20. – С.319–576.

38. Камю А. Бунтівна людина / Камю А. Вибрані твори. У 3-х т. – Т.3. Ессе / Пер. з фр. – Харків: Фоліо, 1997. – С.181–438.
39. Камю А. Міф про Сізіфа. Есе про абсурд // Читанка з історії філософії. Кн. VI. Зарубіжна філософія XX ст. / За ред. Г.І. Волинки. – К.: Довіра, 1993. – С. 139–144.
40. Кант І. Критика чистого розуму // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.113–122.
41. Кант І. Критика практичного розуму. – К.: Юніверс, 2004. – 240 с.
42. Кант И. Пролегомены ко всякой будущей метафизике, могущей появиться как наука // Антология мировой философии. Т. 3. – М.: Мысль, 1971. – 760 с.
43. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
44. Кассирер Э. Дослідження людини. Вступ до філософії культури // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.174–186.
45. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
46. Копнін П. Гносеологічні та логічні основи науки // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.334–343.
47. Кун Т. Структура научных революций: Пер. с англ. – М.: АСТ, 2001. – 605 с.
48. Кьеркегор С. А. Болезнь к смерти // Кьеркегор С. Страх и трепет. – М.: Республика, 1993. – С.251–350.
49. Ленін В.І. Матеріалізм і емпіріокритицизм // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.187–193.
50. Локк Дж. Два трактати про врядування // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.561–573.
51. Луман Н. Общество как социальная система. – М.: Логос, 2004. – 232 с.
52. Мак'явеллі Н. Державець // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.549–560.
53. Мамардашвили М. Философия – это сознание вслух // Мамардашвили М. Сознание и цивилизация. Тексты и беседы. – М.: Логос, 2004. – С.87–103.
54. Мамардашвілі М. Картезіанські роздуми. – К.: Стінос, 2000. – 311 с.
55. Мангайм К. Ідеологія та утопія: Пер. з нім. – К.: Дух і літера. 2008. – 370 с.
56. Маркс К. До критики політичної економії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.414–418.
57. Маркс К. Приватна власність і комунізм. Різні етапи розвитку комуністичних поглядів. Грубий, зрівняльний комунізм і комунізм як соціалізм, що збігається з гуманізмом // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.514–525.

58. Маркузе Г. Ерос і цивілізація // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.470–478.
59. Маркузе Г. Одномерный человек. – М.: REFL-book, 1994. – 331 с.
60. Мід Д.Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / Пер. з англ. та передмова Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 416 с.
61. Ніцше Ф. Генеалогія моралі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.132–140.
62. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського досвіду. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.
63. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.457–469.
64. Парсонс Т. Система современных обществ: Пер. с англ. – М.: Аспект-пресс, 1997. – 270 с.
65. Платон. Держава / Пер. з давньогрец. Д. Коваль. – К.: Основи, 2000. – 355 с.
66. Платон. Діалоги / Пер. з давньогрец. – К.: Основи, 1999. – 395 с.
67. Платон. Бенкет. Тімей // Читанка з історії філософії. Книга І. Філософія Стародавнього світу. – К.: Довіра, 1993. – 327 с.
68. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.2.– 494 с.
69. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1994. – 192 с.
70. Пригожин І. Порядок із хаосу: новий діалог «людини з природою» // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.344–353.
71. Рассел Б. Людське пізнання. Його сфера та межі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.321–333.
72. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій. Герменевтичні нариси // Генеза. – 1994. – №1. – С.46–60.
73. Рікер П. Сам як інший. – К.: Дух і літера, 2002. – 456 с.
74. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. – К.: Port-Royal, 2001. – 583 с.
75. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.206–216.
76. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології: Пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. – К.: Основи, 2001. – 835 с.
77. Сенека Л. Моральні листи до Луцілія / Пер. з латин. А. Содомори. – К.: Основи, 1999. – 603 с.
78. Соловьев В.С. Оправдание добра. – М.: Республика, 1996. – 479 с.
79. Сорокин П. Соціальна стратифікація и мобільність. Соціальна і культурна мобільність // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.444–456.
80. Сорокин П.А. Главные тенденции нашего времени. – М.: Наука, 1997.– 457 с.

81. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат / Пер. з лат. В. Литвинова. – К.: Основи, 2005. – 237 с.
82. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – С. 228–235.
83. Тойнбі А. Дослідження історії. – К.: Основи, 1995. – 236 с.
84. Тоффлер Е. Третя хвиля: Пер. з англ. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
85. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Пер. с англ. – М.: АСТ, 2003. – 669 с.
86. Тоффлер Э., Тоффлер Х. Революционное богатство. Как оно будет создано и как оно изменит нашу жизнь. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2007. – 569 с.
87. Фіхте Й.Г. Що таке народ у вищому розумінні цього слова і що таке любов до Батьківщини // Націоналізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 46–55.
88. Фойєрбах Л. Фрагменти до характеристики моєї філософської біографії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.250–260.
89. Франк С.Л. Духовные законы общества. – М.: Республика, 1992. – 511 с.
90. Франк С.Л. Душа людини // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.502–513.
91. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
92. Фрейд З. Я та Воно // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.293–302.
93. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. – К.: Основи, 1998. – 709 с.
94. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.270–279.
95. Фромм Э. Искусство любить // Фромм Э. Психоанализ и религия; Искусство любить; Иметь или Быть?: Пер. с англ. – К.: Ника-Центр, 1998. – С.97–186.
96. Фромм Э. Бегство от свободы. – М.: Прогресс, Универс, 1995. – 253 с.
97. Фуко М. Археологія знання: Пер. з фр. – К.: Основи, 2003. – 326 с.
98. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні добродії і шлях до розквіту // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.538–548.
99. Хакен Г. Синергетика: Иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах. – М.: Мир, 1985. – С.12–45.
100. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. – 1994. – №1. – С.33–48.
101. Ціцерон М. Про державу; Про закони; Про природу богів / Пер. з латин. В. Литвинова. – К.: Основи, 1998. – 476 с.
102. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Оріє, 1992. – 230 с.
103. Швейцер А. Культура і етика // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.609–621.
104. Шелер М. Місце людини в Космосі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.261–269.
105. Шеллінг Ф. Про відношення реального та ідеального в природі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.194–205.

106. Шинкарук В.І. Світогляд і філософія // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.163–173.
107. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М.: Республика, 1992. – 447 с.
108. Шпенглер О. Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.587–596.
109. Щюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.
110. Юнг К.-Г. Архетип и символ. – М.: Ренессанс, 1991. – 386 с.
111. Юнг К.-Г. Проблема души нашего времени. – М.: Академический проект, 2007. – 288 с.
112. Ясперс К. Психологія світоглядів / Пер. з нім. О. Кислюк, В. Осадчук. – К.: Юніверс, 2009. – 464 с.
113. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. – М.: Республика, 1994. – 527 с.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ:

1. Андрущенко В. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. – К.: Знання України, 2004. – 804 с.
2. Андрущенко В. Історія соціальної філософії: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
3. Биков В. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. – К.: Атіка, 2009. – 684 с.
4. Бойченко І. Філософія історії: Підручник. – К.: Знання, 2000. – 723 с.
5. Булатов М. Філософський словник. – К.: Стілос, 2009. – 575 с.
6. Вища освіта України і Болонський процес: Навч.посіб. / За ред. В. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004. – 384 с.
7. Габермас Ю. Ідея Університету – навчальні процеси // Ідея Університету: Антологія. – Л.: Літопис, 2002. – 304 с.
8. Герасимчук А., Тимошенко З. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – 422 с.
9. Гусєв В. Вступ до метафізики: навч. посібник. – К.: Либідь, 2004.
10. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки. Підручник. – К.: Логос, 2009. – 243 с.
11. Д'юї Дж. Демократія і освіта. – Л.: Літопис, 2003. – 294 с.
12. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
13. Зарудний Є. Філософія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 200 с.
14. Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. – Л.: Літопис, 2002. – 304 с.
15. Історія української філософії: Підруч. / В. Горський., К. Кислюк. – К.: Либідь, 2004.
16. Історія філософії: Підручник / В. Ярошовець, І. Бичко, В. Бугров та ін.; за ред. В. Ярошовця. – К.: Знання України, 2006. – 1200 с.
17. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник. / Г. Волинка, В. Гусєв, Н. Мозгова, І. Огородник; За ред. Г. Волинки. – К.: Каравела, 2006. – 480 с.

18. Клепко С. Філософія освіти в європейському контексті. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
19. Кремень В. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
20. Кремень В. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. – К.: Грамота, 2007. – 576 с.
21. Кремень В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. – К.: Книга. – 2005. – 528 с.
22. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми освіти. Навч. посібник. – К.: Освіта України, 2005. – 440 с.
23. Кримський С.Б. Філософія – авантюра духу чи літургія смислу? // Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН, 2003. – С.8-21.
24. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз. / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2005. – 580 с.
25. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: монографія / [кол. авт.]. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 222 с.
26. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – 264 с.
27. Огнев'юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського досвіду. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.
28. Огнев'юк В. Осягнення освіти: Підсумки ХХІ століття. – К.: Навчальна книга, 2003. – 111 с.
29. Пазенок В. Філософія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 167 с.
30. Пашук А. Нариси з історії філософії середніх віків: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. – 712 с.
31. Пелікан Я. Ідея Університету / Пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2009. – 306 с.
32. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій: Навч. посіб. – Л.: Новий світ–2000, 2006. – 503 с.
33. 61. Петрушенко В. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії: Навч. посіб. – Львів: НУ «ЛП», 2001. – 245 с.
34. Поляков М., Савчук В. Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи. – К.: Генеза, 2004. – 416 с.
35. Саух П. ХХ століття: Підсумки. – К.: МП Леся, 2009. – 284 с.
36. Саух П. Україна на межі тисячоліть: трансформація духу і випробування національним буттям. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – 219 с.
37. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006.
38. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: Наукове видання / За заг. ред. С. Сисоєвої. – К.: КІМ, 2008. – 424 с.
39. Українська філософія в іменах: Навч. посіб. / К. Огородник, М. Русин. – К.: Либідь, 1997. – 327 с.
40. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія / За ред. В. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
41. Філософія: Навч. посіб. / Л. Губерський, І. Надольний, В. Андрущенко та ін.; за ред. І. Надольного. – К.: Вікар, 2008. – 465 с.
42. 80. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / За ред. Л. Губерського. – К.: Знання, 2009. – 621 с.

43. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посіб. / В. Андрущенко, Г. Волинка, Н. Мозгова та ін. за ред. Г. Волинки. – К.: Каравела, 2009.
44. Філософія: світ людини: Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. / В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов. – К.: Либідь, 2004.
45. Ящук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Большой энциклопедический словарь: философия, социология, религия, эзотеризм, политэкономия / Главн. науч. ред. и сост. С.Ю. Солодовников. – Мн.: МФЦП, 2002. – 587 с.
2. Булатов М.О. Філософський словник. – К.: Стінос, 2009. – 575 с.
3. Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с.
4. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; Пер. з англ. В. Шовкун; Наук. ред. пер. О. Шевченко. – К.: Основи, 2003. – 472 с.
5. Європейський словник філософій: Бібліографічний опис: Том 3. / Під. кер. Барбари Кассен – К.: Дух і літера, 2012. – 576 с.
6. Історія філософії. Словник / Заг. ред. В.І. Ярошовця. – К.: Знання України, 2005. – 1200 с.
7. Мала енциклопедія етнодержавознавства. НАН України. Інститут держави і права ім. В.М.Корецького; Редкол.: Ю.І.Римаренко (відп. ред.). – К.: Генеза, Довіра, 1996. – 942 с.
8. Новая философская энциклопедия: в 4-х т. / Ин-т философии РАН; Научно-ред. совет: предс. В.С. Степин, заместители предс. А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин, уч. секр. А.П. Огурцов. – М.: Мысль, 2001. – 1258 с.
9. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный дом, 2003. – 1280 с.
10. Современный философский словарь / Под. ред. В.Е. Кемерова. – М.; Бишкек: Одиссей, 1996. – 1253 с.
11. Тлумачний словник основних філософських термінів / Петрушенко В.Л. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2009. – 264 с.
12. Убальдо Н. Иллюстрированный философский словарь / Пер. с ит. – М.: БММ АО, 2006. – 584 с.
13. Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник /Авт. кол.: В.С. Горський, М.Л. Ткачук, та ін. – К.: Пульсари, 2002.– 224 с.
14. Філософія: ідеї, ідеології, персоналії: Ілюстрований енциклопедичний довідник / Укл. Ю.В. Омельченко. – К.: Ракша М.О., 2009.– 296 с.
15. Філософія: Словник-довідник: Навчальний посібник / Надольний І. Ф., Черушева Г. Б., Пархоменко В. В. та ін. – 2-е вид., доп., випр. і перероб. – К.: Дельта, 2009. – 284 с.
16. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / Авт.-упоряд.: Л.В. Губерський, В.П. Андрущенко, М.І. Бойченко та ін. – К.: Знання України, 2002.
17. Філософський енциклопедичний словник / В.І. Шинкарук та ін.; НАНУ, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

18. Філософський словник соціальних термінів / Ред. рада Андрущенко В.П., Губерський Л.В., Кремень В.Г. та ін., 3-тє вид., доп. – К. – Харків: Р.И.Ф., 2005. Соціальна філософія в системі наукового знання.

ІІІ. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія та її місце в системі наукового знання.
2. Філософія та світогляд. Ідеалістичний та матеріалістичний світогляд.
3. Філософія як теоретична основа світогляду освіченої людини.
4. Цінності та ціннісні орієнтації.
5. Філософія в системі культури. Основні функції філософії.
6. Культурно-історичні передумови виникнення філософії.
7. Особливості та проблеми давньоіндійської і давньокитайської філософії.
8. Космоцентризм давньогрецької філософії.
9. Філософія Античності (Сократ, Платон, Арістотель).
10. Соціально-політичні погляди античних філософів.
11. Філософія раннього еллінізму. Кініки і скептики. Епікурейці. Стоїцизм. Неоплатонізм.
12. Християнсько-релігійний характер західноєвропейської філософії Середньовіччя.
13. Антропоцентризм і гуманізм західноєвропейської філософії епохи Відродження.
14. Західноєвропейська філософська думка XVII–XVIII ст. Проблеми науки і наукового методу пізнання.
15. Філософія французького Просвітництва.
16. Німецька класична філософія та її місце в історії світової філософської думки.
17. Філософські погляди І. Канта.
18. Філософія Г.В.Ф. Гегеля: система і метод.
19. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
20. Перегляд класичної моделі світорозуміння філософією XIX ст. (позитивізм, марксизм, філософія життя).
21. Характерні риси, тенденції та напрями розвитку західної філософії XX ст.
22. Головні особливості та етапи розвитку філософської думки в Україні.
23. Г.С. Сковорода – родоначальник української класичної філософії.
24. Філософські погляди у творчості Т. Шевченка, І. Франка і Л. Українки.
25. Категорія “буття”, її сутність та специфіка. Основні форми буття.
26. Світ як всеохоплююча і безмежна реальність. Об’єктивне буття і Я-буття.
27. Історія поглядів на матерію. Буття матерії. Матеріальна єдність світу.
28. Основні структурні рівні матерії. Матерія, рух, простір і час.
29. Основні категорії філософії. Загальний зв’язок і взаємодія. Ідея закону.
30. Філософська антропологія – вчення про природу, сутність і призначення людини.
31. Людина і її буття в світі. Філософська проблема пізнання людини.
32. Багатомірність людини. Людина і людство.
33. Особистість і Я. Ідея особистісної неповторності.
34. Загальне уявлення про душу. Душа і тіло. Проблема єдності духовно-ідеального і матеріального.
35. Свідомість і її творча сила. Структура свідомості.
36. Свідомість, самосвідомість і рефлексія. Свідоме і несвідоме.

37. Розум і мудрість. Свідомість, мова і спілкування. Свідомість і “штучний інтелект”.
38. Пізнання, його сутність, форми, можливості.
39. Проблема пізнання світу і філософський скептицизм.
40. Багатоманітність видів пізнання. Взаємозв’язок теорії і практики.
41. Співвідношення знання і віри.
42. Суб’єкт і об’єкт пізнання.
43. Поняття істини. Філософські концепції істини та її критеріїв.
44. Чуттєве, емпіричне і теоретичне пізнання.
45. Мислення: його сутність і основні форми.
46. Методи і прийоми дослідження.
47. Філософія освіти та її роль в осягненні соціокультурного феномену освіти. Онтологія освіти.
48. Аксіологія освіти та основні парадигми її розвитку. Ідея неперервної освіти.
49. Національно-освітній ідеал: аксіологічні та етичні засади формування особистості.
50. Філософське вчення про самоорганізацію і управління освітнім процесом.
51. Освітній процес в контексті гносеології та теорії інформації.
52. Проблеми гуманізації сучасної освіти.
53. Роль науки в сучасній освіті. Методологія і логіка освіти.
54. Філософія педагогічних концепцій виховання особистості.
55. Основні науково-філософські підходи щодо розуміння суспільства та його історії: натуралізм, ідеалізм, матеріалізм.
56. Поліваріативність світової історії. Проблема спрямованості історії. Суспільний прогрес та його критерії.
57. Майбутнє людства як предмет філософського дослідження і прогнозування. Футурологія.
58. Історична необхідність (закономірність) і вільна свідома діяльність людей. Стихійне і свідоме в історії. Фаталізм і волюнтаризм.
59. Суспільство як самоорганізуюча і саморозвиваюча система.
60. Пошуки соціальної стабільності. Ідея громадянського суспільства і правової держави.
61. Цивілізація і цивілізаційний розвиток. Сучасна цивілізація і глобалістика.
62. Мир і війна в історії людства.
63. Суспільно-економічні формації і цивілізації як моделі історичного процесу.
64. Соціальна структура суспільства, її особливості у традиційному, індустріальному та інформаційному суспільстві.
65. Загальнолюдські цінності як соціокультурний феномен.
66. Ідея і сутність нації. Національна самосвідомість і націоналізм.
67. Любов, шлюб і сім’я. Сучасні демографічні виклики.
68. Філософія економіки. Філософсько-економічний спосіб мислення.
69. Праця і її розуміння філософією.
70. Людина і природа: проблеми екології. Поняття біосфери і ноосфери.
71. Філософське розуміння власності. Суб’єкт і об’єкт власності. Власність і форми соціальних відносин.
72. Система соціально-економічного управління. Держава і управління економікою.
73. Ринкові відносини і державне регулювання економікою. Економіка, право і мораль.

74. Політика як явище суспільного життя. Пошуки соціально-політичної стабільності.
75. Співвідношення природного і соціального в житті суспільства.
76. Еволюція філософських поглядів на природу суспільства.
77. Природне середовище життєдіяльності суспільства, його вплив на суспільне життя.
78. Географічний детермінізм. Філософське обґрунтування геополітичних концепцій.
79. Ідея права: право влади і влада права.
80. Соціальна справедливість як правова цінність.
81. Сутність держави і політичної влади. Ідея розподілу влади. Політика і мораль.
82. Лібералізм і демократичні цінності. Права людини і її гідність.
83. Тоталітаризм і його вплив на виховання людини.
84. Духовне життя суспільства і духовна культура.
85. Суспільна свідомість: сутність і рівні. Ідеологія як форма суспільної свідомості. Політична культура і політична свідомість. Правосвідомість.
86. Глобалізм та його прояви.
87. Моральні засади в житті суспільства.
88. Роль філософії культури в сучасному освітньому процесі.
89. Соціалізація і персоналізація людини як процес освоєння і творчості культури.
90. Наука, мистецтво, мораль – способи відтворення основних параметрів людського буття.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінка *«відмінно»* ставиться, якщо претендент повно і правильно відповідає на питання, виявляє розуміння завдань сучасного філософського знання, демонструє своє особисте ставлення до них, виявляє виражену суб'єктивну позицію, вільно оперує філософськими поняттями, демонструє уміння розглядати філософські проблеми в загальному контексті міждисциплінарних підходів, порівнювати і оцінювати різні наукові підходи, виділяти проблеми, виникаючі суперечності, перспективи. Виклад питання базується на сучасному знанні суті філософії, проблем її формування і розвитку, підкріплюється посиланнями на ключові роботи фахівців у цій галузі. Претендент виявляє знання історико-філософського процесу, ключових понять; розуміє закономірності і принципи розвитку сучасного наукового знання. Вільно веде діалог з членами комісії, користується сучасною філософською і науковою лексикою.

Оцінка *«добре»* ставиться, якщо претендент недостатньо глибоко і докладно представляє та оцінює різні підходи до даної проблеми. Для його відповіді характерна недостатня інтеграція міждисциплінарних знань, при поясненні сучасних філософських проблем допускається деяка еклектичність знань, неповнота аналізу і слабка аргументованість власної точки зору. Відповідь на питання білету базується на знанні сучасних концепцій, проте спостерігається деяка суперечність методолого-теоретичних позицій. Претендент проводить взаємозв'язки висловлюваного теоретичного матеріалу з галуззю свого наукового дослідження. Діалог із членами комісії під час відповіді на запитання носить науково-філософський характер, відповіді претендента обґрунтовані, мова грамотна, з використанням сучасної філософської і наукової лексики. У викладенні теоретичних положень є неістотні неточності і недоліки.

Оцінка *«задовільно»* ставиться, якщо претенденту важко розкривати окремі положення сучасної філософії, відповідних теорій і концепцій. Положення, що висувуються, декларуються, але недостатньо аргументуються, не розкривається суть відмінностей концептуальних підходів. Відповідь на питання не має чіткого теоретичного обґрунтування, носить переважно описовий характер. У викладі матеріалу допускаються істотні помилки, відповідь носить репродуктивний характер і не відображає особистого ставлення претендента до висловлюваного знання, відповідь побудована не логічно, для чого постійно вимагаються уточнюючі запитання екзаменаторів. Претендент відчуває труднощі під час відповіді на запитання членів комісії, підміняючи наукове обґрунтування проблем міркуванням практично-побутового плану, характерні неточності у використанні філософської і наукової термінології.

Оцінка *«незадовільно»* ставиться, якщо претендент не володіє знанням сучасної філософії, його думки є поверховими та слабо аргументованими. Відсутнє розуміння міждисциплінарних зв'язків. Відповідь на запитання не має теоретичного обґрунтування, розкривається не в повному обсязі, виклад є нелогічним. При відповіді претендент виявляє незнання та нерозуміння більшої частини матеріалу, передбаченого програмою кандидатського іспиту, допускає істотні помилки, претенденту важко в їх виправленні навіть у разі запитань-уточнень екзаменаторів. Наукове обґрунтування проблем підміняється міркуваннями життєвого плану, в мові переважає побутова лексика, спостерігаються значні неточності у використанні філософської і наукової термінології.